

2015
Чаир

Локален Акционен План
за лицата со попреченост во
Општина Чаир
(2016-2018)

Локалниот Акционен План за лицата со Попреченост во општина Чаир е подготвен во период Февруари 2015 - Ноември 2015 во рамките на проектот за Подобрување на Општинските Политики за Лицата со Попреченост. Овој Проект е реализиран од Здружението на Инвалиди ШПРЕСА- Скопје во партнерски односи со Центарот за Обука и Советување ЕРА од Гостивар и во соработка со Општина Чаир. Проектот финансиски беше поддржан од Проектот на УСАИД за Граѓанско Општество кои се имплементира од Институтот Отворено Општество- Македонија.

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

FOUNDATION ФОНДАЦИЈА
OPEN ОТВОРЕНО
SOCIETY ОШТЕСТВО
MACEDONIA МАКЕДОНИЈА

СОДРЖИНА

ОБРАЌАЊЕ НА ГРАДОНАЧАЛНИКОТ НА ОПШТИНА ЧАИР, Г-ДИН ИЗЕТ МЕЏИТИ	Error!
Bookmark not defined.....	4
УЧЕСНИЦИ ВО ИЗРАБОТКА НА АКЦИОНИОТ ПЛАН ЗА ЛИЦА СО ПОПРЕЧЕНОСТ.....	5
1. Воведни напомени.....	6
2. Цели на акциониот план	9
3. Општи податоци за општина Чаир.....	10
4. Методологија на изработка на акциониот план.....	15
4.1. Активностите за креирање на Локалниот Акционен План.....	16
4.2 Координативно Тело за спроведување на Локалниот Акционен План.....	18
5. Листа на потреби и проблеми на лицата со попреченост во општина Чаир.....	19
❖ Јавна Свест, Пристапност- физичка, Пристап до информации и услуги, Вработување, Култура и Спорт, Соработка и Координација, Образование и Социјални сервисни служби	
6. Механизми за спроведување, набљудување и оценка.....	22
7. Табеларен приказ на акциониот план за лица со попреченост.....	23
❖ Цели, Акции, Задачи, Одговорни институции, проценка на буџет, извори на финансирање и временска рамка за спроведување	

ОБРАЌАЊЕ НА ГРАДОНАЧАЛНИКОТ НА ОПШТИНА ЧАИР,

Г-ДИН ИЗЕТ МЕЏИТИ

Почитувани граѓани,

Со особена чест сакам да Ви се обратам и да Ви го претставам новиот Локален Акционен План за Унапредување на положбата на лицата со попреченост во општина Чаир. Ова е втор ваков документ првиот беше изработен и усвоен од Советот на општина Чаир уште во 2007 година, а ова е нов документ со важност за период од (2016-2018) во кој се идентификуваа сите слабости на првиот акционен план. Основна цел на новиот акционен план за унапредување на положбата на лицата со попреченост е да го подобри статусот на лицата со попреченост и да се обезбеди континуиран развој во остварувањето на нивните правата. Искуството стекнато во спроведувањето на претходните политики и мерки за обезбедување на правата, покажа дека посветеноста, соработката, партнерството и примената на начелата на транспарентност и партиципативност на сите чинители од економскиот, социјалниот и политичкиот живот е од исклучително значење во заложбите за постигнување на целите. Токму по тие начела на партиципативната демократија се изработи и овој документ, низ еден повеќемесечен процес на консултација на институции, граѓанскиот сектор и граѓани кои се активни на ова поле во општина Чаир. Исто така моите лични залагања ќе бидат насочени во давање на целосна подршка на Координативното тело за спроведување на планот кое со своите дефинирани активности ќе овозможи остварување на целите на акциониот план. Акциите ќе се спроведуваат со целосна вклученост на граѓаните, НВО секторот, институциите и други интересни групи во сите проектни активности што дава голема шанса во наредниот период да се спроведат најголем дел од акциите во планот со што се надевам дека суштински ќе се подобри положбата на лицата со попреченост во општина Чаир

Во оваа прилика сакам особено да се заблагодарам на НВО Шпреса, како и на сите оние кои учествуваа и несебично дадоа свој допринос во изработка на Локалниот Акционен План за Унапредување на положбата на лицата со попреченост во општина Чаир и се надевам на заедничко успешно спроведување.

Со почит,

Ваш Градоначалник, Изет Меџити

УЧЕСНИЦИ ВО ИЗРАБОТКА НА ПЛАТФОРМА ЗА ЛОКАЛЕН ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ

❖ НВО ШПРЕСА

- Сефер Хисени, Претседател на Здружение на Инвалиди ШПРЕСА
- Блерим Реџеџи, Потпретседател на Здружение на Инвалиди ШПРЕСА

❖ **Одделение за Локален Економски Развој:**

- Селман Речи, Раководител на одделение за ЛЕР
- Саша Максимовски, Советник, координатор на изработка на Платформа за ЛЕР
- Сабит Шабани, Раководител на одделение за поддршка на Советот и Градоначалникот на Општина Чаир
- Нухи Дарлишта, Раководител на одделение за јавни дејности
- Ервин Азири, Виш соработник за ЛЕР
- Соња Горгиевска, самостоен референт за ЛЕР
- Лилјана Андреевска, самостоен референт за ЛЕР

❖ **Консултански тим:**

- Африм Иљази
- Арбреша Влаши

1. Воведни напомени

Во процесот на децентрализација, локалните власти добија поголеми надлежности и многу одговорна улога. Успехот на процесот на децентрализација ќе се мери со тоа колку квалитетот на живеењето и еднаквиот пристап до можностите што ги нуди развојот на локалната средина ќе се подобри. Со оглед на тоа, во процесот на реформите треба да се гарантираат минимум стандарди, услуги и еднакви можности за сите граѓани, вклучувајќи ги и лицата со попреченост.

Еден од предусловите за да се гарантираат овие минимум стандарди е воспоставувањето на соработка помеѓу локалните власти и граѓанските организации. Поради ова Здружението на Инвалиди Шпреса во партнерски односи со Центарот за Обука и Советување ЕРА и Општина Чаир, во периодот февруари 2015-Ноември 2015 година го спроведуваше проектот за Подобрување на Општинските Политики за Лицата со Попреченост, кој што резултираше со развивање на Локален Акционен План за Лицата со Попреченост.

- Што е Локален Акционен План за Лицата со Попреченост?

Локалниот Акционен План за Лицата со Попреченост е стратегиски документ кој содржи идентификувани потреби, решенија, цели и приоритети кои локалната самоуправа и организациите на лицата со попреченост си ги поставуваат пред себе со цел унапредување на положбата на лицата со попреченост во заедницата.

Овој стратегиски документ е насочен кон унапредување на квалитетот на животот и работењето на лицата со попреченост во нашата заедница. Тој ги вклучува прашањата кои се од голема важност за лицата со попреченост во сите процеси на одлучување и во сите области на функционирање на заедницата.

Локалниот акционен план за лицата со попреченост беше развиен од локалната самоуправа во соработка со претставниците на организациите на лица со хендикеп и други заинтересирани страни. Истиот има за цел на заедницата да и овозможи на најсоодветен начин, согласно со нејзините ресурси, да ги задоволи потребите на лицата со попреченост.

- **Дефинирање на “Попреченоста”**

“Попреченоста е состојба која може да биде предизвикана од сообраќајна несреќа, траума, генетски фактор или болест, што може да влијае или да ги намали способностите кај едно лице. Попреченоста може да го опфати или намали слушањето, гледањето, дишењето, движењето, говорот или интелектуалните функции. Попреченоста може да биде видлив, како што е повредата на рбетниот столб заради која е потребно да се користи инвалидска количка или физички невидлив како што е, изгубената способност за слушање, интелектуалната попреченост, проблеми со учењето“.

Поради тоа, попреченоста е производ на односот помеѓу луѓето и нивната средина.

Модерните дефиниции (социјалниот модел за прашањето на попреченоста) го објаснуваат попреченоста како состојба која резултира од односот помеѓу лицето и неговата средината. Во таа насока, попреченоста е релативен концепт кој варира во однос на контекстот и моментот. Не е постојана состојба, туку е прогресивна и може да се промени благодарение на развојот на ставовите и адаптацијата на средината. Термините употребени во ревидираната Национална стратегија го имаат следново значење:

- **Инвалидност** – Во преамбулата на Конвенцијата за правата на лицата со инвалидност инвалидноста произлегува од интеракцијата на лицата со инвалидност, со бариерите во опкружувањето и пречки коишто се рефлектираат во ставовите на општеството, а ја отежнуваат ефективноста и потполноста на учеството на лицата со инвалидност во системот.

- **Лица со инвалидност** – Во член 1 став 2 од Конвенцијата за правата на лицата со инвалидност, под поимот лица со инвалидност се сметаат оние лица со долготрајни физички, ментални интелектуални или сетилни нарушувања, кои во интеракција со различни пречки може да ја спречат нивната целосна и ефикасна застапеност во општеството на еднаква основа како и другите.

- **Медицински пристап (модел) на инвалидноста** - е индивидуален проблем, директно поврзан со болест, повреда или некое друго оштетување на здравјето што условува неопходност од медицинска помош и нега која ја даваат професионалци. Основниот начин на решавање на овој проблем според овој модел е лекување, рехабилитација и адаптација на личноста на постојната состојба, при што согледувањата на природата на инвалидноста се однесува исклучиво на поединецот, неговите физички, сензорни и интелектуални оштетувања.

- **Социјалниот пристап (модел) на инвалидност** претпоставува дека системските бариери, негативните ставови, сфаќања и исклучивооста од страна на општеството се детерминирачките фактори кои определуваат кој е лице со инвалидност а кој не е во општеството. Овој модел признава дека додека некои луѓе имаат физички, сензорни, интелектуални или психички различности кои понекогаш предизвикуваат индивидуално ограничување или попреченост, истите не мораат да водат до инвалидност, освен доколку општеството не успее да превземе соодветна грижа и да ги вклучи луѓето без разлика на нивната индивидуална различност.

Овој модел не негира дека некои индивидуалните различности водат до ограничување или попреченост, но тие не смеат да бидат причина поединци или група на луѓе да бидат исклучени.

- **Систем на оцена на специфични потреби** –опфаќа:

1. Наод и мислење со оцена на специфичните потреби на лицата со инвалидност согласно со Правилникот за оцена на специфичните потреби на лицата со пречки во физичкиот или психичкиот развој и е во функција на давање на услуги на лицата со инвалидност и

2. Мислење и оцена за статусот на инвалидноста - вид и степен на инвалидноста, ограничување кое е во функција на признавање на правата на овие лица од областа на вработувањето, согласно со Законот за вработување на инвалидни лица.

- **Достапност** - согласно со правилото 5 од Стандардните правила на ООН за изедначување на можностите на лицата со инвалидност, Општите начела од Конвенцијата за правата на лицата со инвалидност (член 3) и Самостојната одредба од Конвенцијата (член 9) е обврска на државите да ги преземат сите мерки за отстранување на физичките бариери, но истовремено и развој на стандарди и насоки кои треба да обезбедат достапност во сите сфери на општеството, земајќи ги во предвид социјалните, комуникациските и интелектуалните димензии на достапност.

2. Цели на акциониот план

Целта на Локалниот Акционен План за Унапредување на положбата на лицата со попреченост во општина Чаир е да обезбеди унапредување на положбата на лицата со инвалидност до позиција на рамноправни граѓани кои ги уживаат сите права и одговорности. Се предвидува поддршка на организациите на лицата со инвалидност, нивна партиципација во донесување на одлуки по прашањата за лицата со инвалидност.

Новиот акционен план има за цел и да го ревидира постојниот¹ акционен план во насока на:

- усогласување на сите политики на делување на подрачјето за заштита на лицата со инвалидност со домашните и меѓународни стандарди;

- следење и инкорпорирање на сите трендови заради овозможување на пристапност во сите сфери на живеење и дејствување на лицата со инвалидност.

- континуирано следење на развојот на меѓународните стандарди како начин на создавање на највисока стапка на современа заштита и пристапност до сите права и нивно реализирање без дискриминација.

- надградувањето на домашната правна рамка на подрачјето на заштита на лицата со инвалидност;

- создавање на условите за имплементација на законодавството и следење на неговата примена;

Креирањето и надополнувањето на веќе постојниот документ го бара не само новото време на живеење, туку сите ние, особено лицата за кои се однесува и е наменет, кои имаат неодложна потреба од инклузија и самоактуелизација како активни партиципанти во системот во кој живеат и припаѓаат.

¹ Првиот Акционен план е изработен во 2007 година и претставува прв акционен план за лица со попреченост во Република Македонија

3. Општи податоци за Општина Чаир

Сегашната Општината Чаир е формирана на 15 април 2004 година, со новиот Закон за новата територијална поделба (“Службен весник на РМ” бр.55/04), меѓутоа како општина датира уште од 15 април 1976 година кога е формирана со Законот за формирање на општини во рамките на Град Скопје и за утврдување на нивните подрачја (“Службен весник на СРМ” бр.8/76). Со новата територијална поделба границите на Општината Чаир во голема мера се стеснети што ќе претставува голем хендикеп за понатамошниот развој на Општината. Територијата на Општина Чаир била населена уште во времето на Неолитот, а за ова сведочат и археолошките наоѓалишта во Дижонска населба (1999 година). Според многу извори од тоа време античкиот град Скупи е основан во втората половина на IV век п.н.е. на левата страна на реката Вардар (Бела река С.А.) од страна на Илирското племе Дардани. Античкиот град Скупи имал широка распространетост почнувајќи од сегашно Бардовци, Злокуќани, па се до Калето и дел од Старата Скопска Чаршија. Во средновековниот период забележано е присуството на Арберите наследници на Дарданите, кои го населувале овој предел се до српските и бугарски окупации на овие територии. Заради поволната централна поставеност на Општината Чаир односно денешно Топанско Поле бил сместен централниот гарнизон на Турската Империја заедно со тешката артилерија која била користена за нападите против Албанија и од тогаш местото каде биле поправани топовите било наречено Поле на Топовите или (Топхане). Токму на ова место на 27 април 1463 година бил потпишан договор помеѓу Султанот Мехмет III и Скендербег.

На денешната територија на Општина Чаир за време на османлиската империја биле изградени првите џамии: Султан Муратова Џамија, Мустафа Пашината Џамија, Алаџа Џамија и други објекти со ориентални карактеристики. Според патеписецот Евлија Челебија во 1637 година во Скопје се зборувало на два јазика - албански и грчки. Во првиот дел на XIX век, Хавзи Паша во населбата Чаир изградил сараи кои служеле и за административни работи на Скопскиот Санџак во кој биле вклучени 14 кази (Скопје, Качаник, Тетово, Кичево, Дебар, Кустендил, Елник, Струмица, Радовиш, Штип, Кратово, Куманово, Крива Паланка и Кочани). Скопје по доаѓањето на Османлиите, се трансформира во занаетчиски и трговски центар на Балканот. Територијата на Чаир ја играше клучната улога во понатамошниот развој на градот во целина, бидејќи оваа област ги опфаќаше Безистенот, неколку Анови и други објекти за развивање на трговијата и занаетчиството. За

етимологијата на името на Чаир постојат две тврдења: според првото името Чаир потекнува од турскиот збор кој значи ливада опкружена со дрвја, додека другото тврдење е дека потеклото е според името на човек кој живеел на оваа локација чие име било Кадин Чаир кој во документите од 1549/50 година бил наследник на вакуфнамето на оцата Муслихуди Ал – Мадин.

Општината Чаир е лоцирана во Градот Скопје кој го зафаќа централниот дел од Скопската котлина, поточно централниот и западниот дел од Скопската котлина. Покрај општината Чаир, останати општини кои се дел од Градот Скопје се: Аеродром, Бутел, Гази Баба, Ѓорче Петров, Карпош, Кисела Вода, Сарај, Центар и Шуто Оризари. Градот се протега во должина од 22 km (Сарај - Драчево), ширина 11 km (Црнице - Радишани) и зафаќа површина од околу 7.000 ha (во рамките на урбаниот опфат). Скопската котлина е на надморска висина од 264 m (општина Ѓорче Петров) до 240 m (општина Аеродром).

На слика 1 е прикажана местоположбата на општина Чаир во рамките на Градот Скопје.

Слика 1 Местоположба на општина Чаир

Скопската котлина каде што е лоцирана Општина Чаир, претставува физичко - географска целина, односно хомоген природен регион, заграден со планински масиви од сите страни, јасно издиференциран од окружувањето. Од десната страна на река Вардар, како микрорелјефни форми од алувијалната рамнина се издигаат ридовите: Гази Баба, Каменик, Крст, Чуков Рид, Долни Рид, Зајчев Рид и Кале. Општината Чаир е општина во состав на градот Скопје и нејзините граници (Слика 1) се дефинирани со Законот за Град Скопје (Службен весник на РМ, бр. 55/04). Општината зафаќа територија од 3,52 km², на надморска височина од 362 m и е централно поставена во однос на територијалната организација на градот и се граничи со општините Бутел, Центар и Гази Баба.. Поволна е положбата на Општината во Скопската котлина но сепак не располага со доволна

територија за развој на одредени индустриски зони и слично. Со оглед на тоа дека претставува голем центар и е единствен од аспект на администрирање и менаџмент како политички, образовен, економски и културен центар во Скопје, Општина Чаир е во постојан динамичен развој како од економски така и од демографски аспект.

Густина на население - Густината на населението во Општина Чаир е карактеристична по тоа што е најголема во споредба со било која општина во Македонија. Ако се направи споредба со Град Скопје каде густината варира во различни делови од градот, а во просек изнесува 888 жители/ km², за општина Чаир изнесува 16193 жители/ km². Во Табела 1 е дадена густината на населението во Град Скопје по населби, вклучувајќи ја и Општина Чаир.

Табела 1 Густина на население во Град Скопје

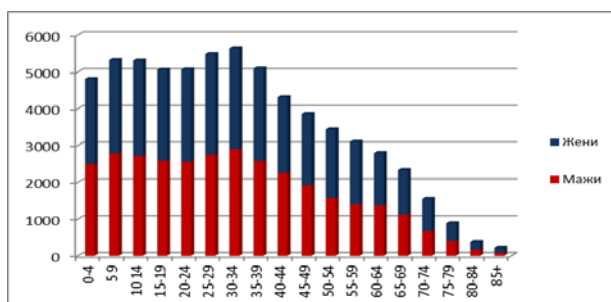
Општина	Население	Површина (km ²)	Густина ж/km ²
Аеродром	72009	21	3429
Бутел	36154	55	657
Гази Баба	72617	112	648
Ѓорче Петров	41634	67	621
Карпош	59666	35	1704
Кисела Вода	57236	34	1683
Сарај	35408	229	154
Центар	45412	1683	6487
Чаир	64773	4	16193
Шуто Оризари	22017	7	3145
Вкупно Град Скопје	506926	571	888

*Извор: Државен завод за статистика – Статистички годишник на Република Македонија 2013

Согласно податоците во табелата, густина на населението во Општина Чаир е 16193 жители/km². Според официјалните податоци од последниот попис на населението во 2002 година во Општина Чаир има 17107 домаќинства, а бројната состојба на населението согласно пописот на население година изнесува 64 773 жители, од кои 32 374 се мажи, а 32 399 се жени.

Возрасна и полова структура на населението - Општината Чаир се вбројува во групата на општини со висока стапка на наталитет и природен прираст во Република Македонија. Популацијата која ја населува општината Чаир се карактеризира со значителни промени во насока на зголемување на учеството на младите и значителен намалување на уделот на повозрасното население.

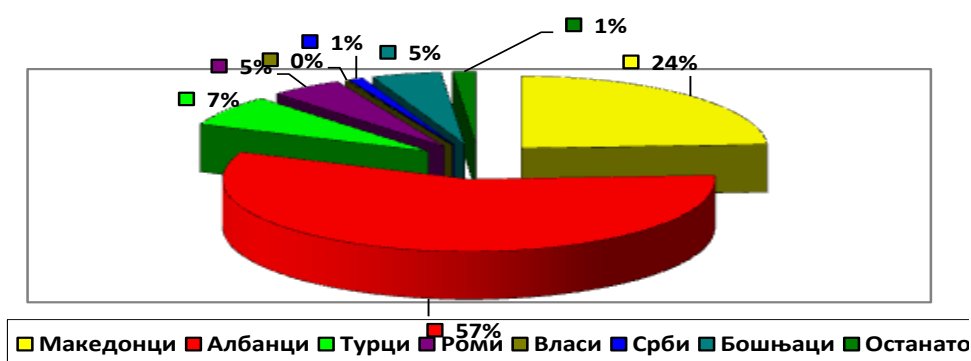
Графикон 1 Возрасна и полова структура на населението

Во однос на старосната структура на населението, старосната група од 30-34 години опфаќа најголем број од населението во Општина Чаир со 8,7%, по што следуваат старосните групи од 10-14 и 5-9 години, другите возрасни категории завземаат помал процент од населението во општината.

Национална припадност на населението во општина Чаир - Најголем дел од населението во Општина Чаир е од албанска национална припадност, по што следуваат Македонци, Турци, Роми и Бошњаџи.

Графикон 2 Национална припадност на населението во Општината

Родова еднаквост - Во Општина Чаир се одсликува демографски баланс помеѓу машките и женските жители што постои и во Градот Скопје што би претпоставило дека нивното учество во донесувањето на одлуки на локално ниво и управувањето за јавните услуги треба да биде исто така избалансирано.

Табела 2 Град Скопје – родово поделена демографска статистика

Општина	Вкупно население	Жени	Мажи
Аеродром	72.009	36 718	35.291
Бутел	36.154	18 083	18 071
Гази Баба	72.617	36 241	36 376
Ѓорче Петров	41.634	20 957	20 677
Карпош	59.666	31 206	28 460
Кисела Вода	57.236	29 182	28 054
Сарај	35.408	17 393	18 015
Центар	45.412	21 295	24 117
Чаир	64.773	32 399	32 374
Шуто Оризари	22.017	11 076	10 941

*Извор: Стратегија за родова еднаквост на Градот Скопје

Истата родова структура е карактеристична и за Општина Чаир. Согласно податоците од последниот попис бројот на жени е незначително поголем од бројот на мажи во општината и изнесува 32 399 лица. **Миграции** - Општина Чаир нема силно изразени миграциони карактеристики. Според податоците од Државниот завод за статистика, бројот на отселени и доселени лица е најголем во 2012 година и изнесува 154 доселени и 249 отселени лица. Во следната табела е претставено движењето на лицата во и од општината во последните три години.

Табела 3 Доселени и отселени лица во општина Чаир

Година	Вкупно доселени лица	Вкупно отселени лица
2011	131	184
2012	154	249
2013	121	218

Извор: Државен завод за статистика, Миграции 2011, 2012, 2013

Во последната 2013 година овој број се намалува и бројот на доселени лица согласно Државниот завод за статистика изнесува 121 лице, а бројот на отселени лица е 218 лица.

Официјални податоци за лица со попреченост во цела Република Македонија нема, но според изјавата на Светска Здравствена Организација која вели дека од вкупниот број на светското население, 10% се лица со попреченост, доаѓаме до заклучок дека во Општина Чаир (земајќи го вкупниот број од 64 773 жители) има над 6.000 лица со попреченост.

4. Методологија на изработка на акциониот план

Методологијата на изработка на акциониот план се базира на принципите на јавност, транспарентност и партиципативност во процесот на изработка. Преку организирање на работилници со засегнати страни се идентификуваат сите проблеми со кои се соочуваат лицата со попреченост од каде се извлечени акциите во планот.

Сите фази на изработка и акции во планот се со почитување на Конвенцијата на ООН за правата на лицата со инвалидност и тоа:

а. Почитување на вродено достоинство, индивидуална автономност, вклучувајќи и слобода на сопствен избор и независност на лицата. Лицата со инвалидност имаат загарантирано право согласно со Конвенцијата на сопствен избор и донесување на одлуки кои се непосредно поврзани со нивниот живот и добра информираност.

б. Недискриминација и зајакнување на еднаквите можности за лицата со инвалидност во борба против секаков вид на дискриминација и маргинализација, со достапност до основните права, услуги и ресурси.

в. Целосно и ефикасно учество и вклученост во сите сфери на општественото живеење, преку Креирање и развивање на пристапни програми за сеопфатно вклучување за лицата со инвалидност во општествениот живот.

г. Почитување на разликите и прифаќање на лицата со инвалидност како дел од човековата различност и човечност во заедничкото живеење. Системот за поддршка на лицата со инвалидност и прифаќањето на нивната различност, почитувањето на нивната конструктивност и придонес во општествениот систем се дел од општите вредности и треба да се одразуваат низ политиките на државата.

д. Еднакви можности, Согласно со Уставот на Република Македонија член 9, утврдена е еднаквоста на сите граѓани пред Уставот и законите. Оваа начело ги регулира еднаквите можности на лицата со инвалидност за вклучување во сите сегменти на општествениот

живот. Еднаквите можности подразбираат и недискриминација во однос на сите категории, вклучително и лицата со инвалидност.

ѓ. Пристапност, Отстранување на секаков вид бариери, градење и негување на пристапност и еднакви можности за лицата со инвалидност.

е. Родова еднаквост, сензибилизација и вградување на родова рамноправност.

ж. Концепт за децата со попреченост со потпишувањето на Конвенцијата за правата на децата се обезбедува децата со потешкотии во развојот да ги уживаат сите права и слободи рамноправно со другите деца.

Конвенцијата на ООН за правата на лицата со инвалидност ја истакнува важноста да се обезбеди соодветна поддршка со цел да им се овозможи на лицата со инвалидност да живеат независен и самоопределен живот во нивните семејства или во други уредувања за возрасни по нивен сопствен избор, стимулирајќи го независното живеење како основен квалитет на живот. Според тоа, предлогот е предизвиците кои се јавуваат околу обезбедување на соодветна поддршка за лицата со инвалидност и нивните семејства да се прифатат во позитивно светло на ниво кое ќе им обезбеди функционирање со пристап до услугите на заедницата за да ги остварат своите човекови права.

4.1. Активностите за креирање на Локалниот Акционен План

Активностите за креирање на Локалниот Акционен План за општина Чаир се реализираа во соработка помеѓу Општина Чаир, Здружението на Инвалиди Шпреса како и Центарот за Обука и Советување ЕРА. Процесот за креирање на овој стратески документ се базира на партиципативен пристап, а активностите беа поделени во неколку фази.

Првата и втората фаза на проектот ги опфатија подготвителните активности, потпишување на меморандум за соработка со Општина Чаир како и формирање на работна група за креирање на Локалниот Акционен План.

Членови на Работната Група

Име Презиме	Институција/ Организација
Саша Максимовски	Општина Чаир
Соња Горгиевска	Општина Чаир

Омерфејзи Билали	Општина Чаир
Нухи Дардишта	Сојуз на Албанските Наставници
Сефер Хисени	З.И.ШПРЕСА
Блерим Реџеџи	З.И.ШПРЕСА
Сара Чучуљ	Општина Чаир
Албеса Демјаха	З.И.ШПРЕСА
Сабит Шабани	Општина Чаир
Делвина Крлуку	“КОХА“
Аријета Ахмед	
Кефсер Рамадани	
Земријет Бела-Весели	Имаго Плус
Ана Мустафова	СУМНАЛ
Тренер на Групата: Арбреша Влаши Експерт : Африм Илјази	

Третата фаза од проектот опфати обуки на членовите на Работната група за изготвување на Акциониот План, преку организирање на две семинари. Преку овие обуки, членовите на Работната група се стекнаа со знаења од повеќе области кои што се поврзани со правата на лицата со попреченост. Работната група се стекна исто така со знаења за процесот на креирање на стратемски документи.

Во четвртата фаза на проектот за Подобрување на Општинските Политики за Лицата со Попреченост беа одржани работилници за развивање на Локалниот Акционен План. Во оваа фаза членовите на работната група имаа можност да ги искористат своите знаења кои што ги стекнаа од обуките.

Во петата фаза на проектот се организираа јавна дебата поврзана со нацрт верзијата на Локалниот Акционен План. Во оваа дебата имаше претставници од јавни институции, невладини организации, родители и сами лица со попреченост, кои што дадоа свои конструктивни сугестии, забелешки и препораки. Овие препораки беа опфатени во финалната верзија на Локалниот Акционен План.

Како резултат на сите спроведени активности, Советот на Општина Чаир на 2015 година го усвои Локалниот Акционен План за Лицата со Попреченост во Општина Чаир 2016-2018

4.2. Координативно Тело за спроведување на Локалниот Акционен План

Со усвојување на Локалниот Акционен План, Советот на Општина Чаир назначи Координативно Тело за спроведување на Локалниот Акционен План за Лицата со Попреченост 2016-2018, составен од:

Име Презиме	Институција/ Организација
Блерим Реџеџи	З.И.ШПРЕСА
Земриџет Бела-Весели	Имаго Плус
Саша Максимовски	Општина Чаир
Сабит Шабани	Општина Чаир
Соња Горгиевска	Општина Чаир

Координативното тело има официјален мандат доделен од Советот на Општина Чаир, а за реализација на Локалниот Акционен План ги има следните задачи:

- Месечни координативни состаноци за реализација на Локалниот Акционен План;
- Редовни состаноци со одговорни институции кои што се одредени во Локалниот Акционен План;
- Годишна анализа на Локалниот Акционен План;
- Годишен извештај до советот на Општина Чаир за реализација на Локалниот Акционен План.

5. Листа на потреби и проблеми на лицата со попреченост во општина

Чаир

Врз основа на анализите кои беа направени од работните групи на работилниците се идентификува листа на области кои треба да бидат третирани во Акциониот план и тоа: Јавна свест, Пристапност (физичка), Пристап до информации и услуги, Вработување, Култура и Спорт, Соработка и Координација, Образование, Социјални сервисни служби. Во продолжение е направена листа на проблеми кои може да се надминат со одредени активности во овој акциски план во идентификуваните области кои ги тангираат лицата со попреченост.

5.1. Јавна Свест

- Претставниците на локалните институции не се доволно информирани за потребите и проблемите на лицата со попреченост
- Недоволна мотивираност на лицата со попреченост за учество во јавниот живот
- Недоволно мотивирање и охрабрување на родителите за вклучување на нивните деца во јавниот живот
- Недоволна информираност на родителите за можностите и правата
- Предрасуди и стереотипи на општеството кон лицата со попреченост
- Недоволно посветеност на реализацијата на ветерните програми на политичките партии во врска со прашањето на попреченоста
- Прашањето на лицата со попреченост е недоволно опфатено во медиумите

5.2. Пристапност- физичка

- Не постои вертикална и хоризонтална сигнализација на пешачки патеки, тротоари и паркинг места на лицата со попреченост
- Во централното подрачје на општина Чаир во најголем дел (околу 90 %) од раскрсниците и пешачките премини нема спуштени тротоари
- Не постои звучна сигнализација на семафорите
- Општинската зграда не е целосно пристапна за лицата со попреченост

- Институциите кои што делуваат на територија на општина Чаир не се целосно пристапни
- Тоалетите во јавните институции не ги исполнуваат стандардите за лицата со попреченост
- Постоечките рампи за лицата со попреченост не ги исполнуваат потребните стандарди

5.3. Пристап до информации и услуги

- Лицата со попреченост имаат отежнат пристап до администрацијата,
- Јавните институции во општината немаат воспоставено систем за поддршка на лицата со оштетен слух и вид,
- Непригодена веб страна на општината за користење од страна на лицата со оштетен вид
- Непригодени возила за јавен транспорт за користење на лицата со попреченост

5.4. Вработување

- Лицата со попреченост не се доволно информирани за бенефициите кој ги нуди законот за вработување на лицата со попреченост
- Институциите и бизнис секторот не се доволно информирани за бенефициите кој ги нуди законот за вработување на лицата со попреченост
- Мал процент на лица со попреченост се вработени во институциите под надлежност на општината и приватни компании

5.5. Култура и Спорт

- Сосема мал број на настани организирани за лицата со попреченост
- Лицата со попреченост многу малце се вклучени во спортски и културни активности
- Спортските сали и спортските терени не се прилагодени за потребите на лицата со попреченост
- Културните институции не се прилагодени за потребите на лицата со попреченост
- Организаторите на различни културни и спортски настани не ги вклучуваат децата со попреченост во нивните активности

- Немање проекти кој што ги вклучува лицата со попреченост во спортски и културни активности

5.6. Соработка и Координација

- Недоволна соработка помеѓу организациите на лицата со попреченост и другите НВО
- Недоволна соработка и координација помеѓу општината и организациите на лицата со попреченост за спроведување на локалниот акционен план,
- Недостаток на координација помеѓу општина Чаир и градот Скопје во спроведувањето на локалниот акционен план.
- Недоволна соработка и координација на организациите на лицата со попреченост и училиштата и универзитетите

5.7. Образование

- Нема специјален стручен кадар (специјален едукатор) во ниту едно основно училиште во општина Чаир
- Несоодветна проценка на децата од страна на стручната служба во училиштето за упис во основно образование
- Не доволна едукација на наставниот кадар за работа со учениците со попреченост
- Недостаток на едукативна опрема за работа со учениците со попреченост
- Учениците со попреченост немаат индивидуална програма за работа
- Програмите на основните училишта не предвидуваат активно вклучување на учениците со попреченост
- Децата со попреченост скоро да не се вклучени во инклузивно образование
- Не постои специјална паралелка во рамките на редовното образование

5.8. Социјални сервисни служби

- Не постои дневен центар за деца со умерена и тешка интелектуална попреченост
- Не постои едукативен центар за децата со аутизам
- Не постои едукативен центар за подготовка на лицата со попреченост за нивно идно вработување

- Нема специјален стручен кадар (специјален едукатор) во ниту една градинка во општина Чаир
- Не доволна професионална подготовка на едукативниот кадар за работа со децата со попреченост во градинките
- Недостаток на едукативна опрема за работа со децата со попреченост во градинките

6. Механизми за спроведување, набљудување и оценка

Имајќи предвид дека Акциониот план е подготвен со широк консензус во утврдување на проблемите, целите и приоритетите во областа за спроведување ќе се формира Координативно тело. Ова тело ќе врши: спроведување, набљудување и оценка ќе подготвува годишен извештај и ќе оцени дали треба да се измени во однос на приоритетните акции и ќе ги ажурира сите акции во период од три години.

Исто така Координативното тело континуирано ќе ја информира јавноста за правата, положбата, потребите, како и за можностите на лицата со инвалидност и ќе врши едукација низ дебати за инвалидноста и вклучување на перспективите за лицата со инвалидност во дискусии со теми од општ интерес.

Основно начело на акцискиот план на Советот на Европа за промовирање на правата и целосно учество во општеството на лицата со инвалидност: подобрување на квалитетот на животот на лицата со инвалидност во Европа, должност е на општеството да им обезбеди на сите граѓани активна поддршка за здравиот начин на живот, побезбедно опкружување, применета здравствена грижа, рехабилитација и поддршка во заедницата, за во најмала можна мерка да ги чувствуваат последиците на инвалидноста. Поттикнувањето на дејствувањето на лицата со инвалидност поаѓа од подигнувањето на нивото на општествената свест за различностите и вредностите на нивните културни активности, како и поддршка за целосна независност во уметничкото и креативното изразување, но и обезбедување на финансиска поддршка на сите облици на културно дејствување. Со тоа сака да се постигне целосно остварување на правата на учесниците во сите аспекти на културниот живот.

7. Табеларен приказ на План за Спроведување на Локалниот Акциониот План за Лицата со Попреченост во Општина Чаир

Област 1: Јавна Свест

Цели	Акции	Задачи	Одговорна институција		Проценка на Буџет (МКД)	Извори на финансирање	Време за спроведување
			Кој	Со кого			
1.Подигнување на јавната свест за прашањето на попреченоста	1.1. Подигање на свеста и одговорноста на претставниците на јавни институции 1.2 Подигање на свест и информираност на родителите и самите лица со попреченост 1.3 Подигање на свеста и одговорноста на креаторите на јавни политики	1.1.1 Организирање на кампања за подигнување на јавната свест (тркалезни маси, јавни дебати, флаери, постери...) 1.2.1 Кампања за подигање на свеста и информираноста за правата и бенефициите на родителите и самите лица со попреченост . 1.3.1 Доставување на барање до националните телевизиски медиуми за воведување на гестовно толкување и титлување во информативните емисии .	Координативно Тело за спроведување на Акциониот План	Шпреса Имаго Плус	300.000	Општина Чаир Донатори	Јануари-Декември 2016

Област 2 : Образование

Цели	Акции	Задачи	Одговорна институција		Проценка на Буџет (МКД)	Извори на финансирање	Време за спроведување
			Кој	Со кого			
1. Градење на капацитетите на наставниот кадар за работа со децата со попреченост	1.1 Организирање на обуки	1.1.1 Избор на едукатори 1.1.2. Изработка на план и програма 1.1.3 Селекција на наставниот кадар 1.1.4 Спроведување на обуките во сите 9 основни училишта	Општина Чаир-Одделение за образование	Училиштата Здружение Шпреса и ИМАГО ПЛУС	150,000	Општина Чаир УСАИД	Јануари- Март 2016 год
2. Ангажирање на стручен кадар во основните училишта	2.1. Вработување на 3 стручни кадри ангажирани во сите 9 училишта	2.1.1 Доставување барање до министерство за образование за потреба од стручен кадар	Основните Училишта на општина Чаир	МОН, Општина Чаир-Одделение за образование	/	МОН	Јануари- Март 2016 год

3. Подобрување на условите за настава со децата со попреченост	3.1. Набавка на едукативни материјали за учениците со попреченост	3.1.1 Подготовка на листа на едукативни материјали и средства од страна на училиштата 3.1.2. Доставување и опремување на материјалите и опремата	Основни те Училишт а на општина Чаир	МОН, Општин а Чаир- Одделе ние за образов ание	540.000	Општина Чаир	Септември- декември 2016
--	---	---	---	--	---------	--------------	-----------------------------

Област 3: Социјални Сервисни Служби

Цели	Акции	Задачи	Одговорна институција		Проценка на Буџет (МКД)	Извори на финансирање	Време за спроведување
			Кој	Со кого			
1. Градење на партнерство со НВО во функција на ефикасноста на социјалните услуги за лицата со попреченост	1.1 Потпишување на меморандум за соработка за поддршка на едукативниот центар Имаго Плус	1.1.1 Подготовка на програма за работа на центарот 1.1.2 Усвојување на програмата од страна на општината 1.1.3 Спроведување на програмата	Општина Чаир	Имаго Плус	3.000.000	МТСП Општина Чаир Имаго Плус ЕУ Фондови	Континуирано 2016-2018

2. Градење на капацитетите на воспитниот кадар за работа со децата со попреченост	2.1 Организирање на обуки	2.1.1 Избор на едукатори 2.1.2. Изработка на план и програма 2.1.3 Селекција на воспитниот кадар 2.1.4 Спроведување на обуките во двете ЈОУДГ	Општина Чаир-Одделение за социјални и дејности	ЈОУДГ Здружение Шпреси ИМАГО ПЛУС	100.000	Општина Чаир	Април- Јуни 2016 год
3. Ангажирање на стручен кадар во градинките	3.1. Вработување на минимум 2 стручни лица (дефектолог, логопед) ангажирани во сите градинки	3.1.1 Доставување барање до МТСП за потреба од стручен кадар	ЈОУДГ	МТСП, Општина Чаир-Одделение за образование	/	МТСП	Јануари- Март 2016 год
4. Градење на капацитетите на матичните лекари за рана детекција на децата со попреченост	1.1 Организирање на обуки	1.1.1 Избор на едукатори 1.1.2. Изработка на план и програма 1.1.3 Селекција на матични лекари кој ќе учествуваат во обуката 1.1.4 Спроведување на обуките	Имаго Плус	Општина Чаир Здружение на лекари	30,000	Општина Чаир Имаго Плус	Март- Април 2016

Област 4: Култура и Спорт

Цели	Акции	Задачи	Одговорна институција		Проценка на Буџет (МКД)	Извори на финансирање	Време за спроведување
			Кој	Со кого			
1.Зголемување на степенот на вклученост на лицата со попреченост во културни и спортски настани	1.1 Организирање на културни и спортски настани	<p>1.1.1Одбележување на значајни датуми (3-ти декември, 2-ри Април, 21 Март....)</p> <p>1.1.2 Организирање на креативни работилници, изложби и слч.</p> <p>1.1.3 Организирање на спортски активности</p>	Имаго Плус Шпреса	Општина а Чаир	600.000	Општина Чаир Донатори НВО	Континуирано 2016-2017

Област 5: Вработување

Цели	Акции	Задачи	Одговорна институција		Проценка на Буџет (МКД)	Извори на финансирање	Време за спроведување
			Кој	Со кого			
1.3големување на вработувањето на лицата со попреченост	<p>1.1 Запознавање на работодавачите за бенефициите кои што ги нуди законот</p> <p>1.2 Запознавање на самите лица со попреченост за бенефициите и можностите, и активните мерки за вработување на лица со попреченост</p> <p>1.3 Промовирање на добрите практики од вработување на лицата со попреченост</p>	<p>1.1.1 организирање на информативни средби со работодавачите</p> <p>1.2.1 Организирање на информативни средби со лицата со попреченост и нивните семејства</p> <p>1.3.1 Подготовка на промотивен материјал за промоција на добри практики</p>	Здружение Шпреса	Општина Чаир	54.000	Здружение Шпреса Општина Чаир	Јануари- Март 2016

Област 6: Урбанизам- Физичка Пристапност

Цели	Акции	Задачи	Одговорна институција		Проценка на Буџет (МКД)	Извори на финансирање	Време за спроведување
			Кој	Со кого			
1. Обезбедување физички пристап за лицата со попреченост до сите јавни институции	<p>1.1. Воспоставување на контакти со претставниците на јавните институции во функција на остварување на целта</p> <p>1.2. Адаптирање на физичкиот пристап во сите основни училишта и градинки според стандарди.</p> <p>1.3. Адаптирање на минимум еден тоалет за лицата со попреченост во сите основни училишта</p> <p>1.4 * Поставување на лифт во општинската зграда</p>	<p>1.1.1. Доставување на известување за обврските на институцијата за обезбедување на физички пристап</p> <p>1.1.2. Организирање на работна средба со сите институции</p> <p>1.2.1 Изработка на проект со предмер пресметка адаптирање на физичката пристапност и тоалетите</p> <p>1.2.2 Изведба на проектите за обезбедување на физичка пристапност</p> <p>1.3.1 Изведба на проектите за адаптирање на тоалетите за лицата со попреченост</p>	Општина Чаир- Координ ативно Тело	Јавните Институ ции НВО Град Скопје	1.200.000	Општина Чаир МТСП МОН ЕУ Фондови	Континуирано Јануари 2016- Декември 2017

<p>2.Обезбедување на физички пристап до јавните површини на општината</p>	<p>2.1Обележување на паркинг места за лицата со попреченост</p> <p>2.2 Прилагодување (спуштање) на тротоарите во сите раскрсници на градски и општински улици.</p> <p>2.3 Поставување на звучна сигнализација кај сите семафори</p>	<p>2.1.1 Изработка на проект за обележување на паркинг места за лицата со попреченост</p> <p>2.1.2 Изведба на проектот за обележување на паркинг местата</p> <p>2.2.1 Изработка на проект за спуштање на тротоарите</p> <p>2.2.2. Изведба на проектот за спуштање на тротоари</p> <p>2.3.1. Изработка на проект за звучна сигнализација</p> <p>2.3.2 Изведба на проектот за звучна сигнализација</p>	<p>Општина Чаир- Сектор Урбаниз ам</p>	<p>Град Скопје – Сектор Урбани зам</p>	<p>1.800.000</p>	<p>Општина Чаир Град Скопје Совет за сообраќај</p>	<p>Континуирано</p>
---	--	--	--	--	------------------	--	---------------------

Област 7: Пристап до информации и услуги

Цели	Акции	Задачи	Одговорна институција		Проценка на Буџет (МКД)	Извори на финансирање	Време за спроведување
			Кој	Со кого			
1.Обезбедување на достапни информации и услуги за лицата со попреченост во општинската зграда	1.1 Давање на поддршка и техничка помош за сите лица со попреченост	1.1.1 Стручна обука за лицата кои ќе бидат ангажирани за давање на техничка поддршка 1.1.2 обележување на одредено место за поддршка на лицата со попреченост	Општина Чаир	НВО	300.000	Општина Чаир Донатори	Континуирано

Област 8: Соработка и Координација

Цели	Акции	Задачи	Одговорна институција		Проценка на Буџет (МКД)	Извори на финансирање	Време за спроведување
			Кој	Со кого			
<p>1.Зголемување на соработката со организации/институции и НВО-а</p> <p>2. Воспоставување на координација со општина Чаир и Градот Скопје за спроведување на Локалниот акционен план за попреченоста</p>	<p>1.1 Формирање на координативно тело за спроведување на акциониот план</p> <p>2.1 Одржување на редовни работни средби на претставници на општина Чаир и Градот Скопје</p>	<p>1.1.1Усвојување на акциониот план и предлог за координативното тело</p> <p>1.1.2Одржување на координативни состаноци со невладините организации</p> <p>1.1.3 размена на искуства со другите општини на национално и меѓународно ниво кои спроведувале слични планови</p> <p>2.1.1. Доставување на барање за средба со град Скопје за презентирање на локалниот акционен план</p>	Координативното тело	Општина Чаир Град Скопје НВО	100.000	Општина Чаир	Континуирано 2016-2018